

De Olijf

Sterkte, kracht, lang leven

door: Francisco Ferreira

in: Esprit Bonsai no 7 - 05/04

De olijf laat ons dromen. Zijn naam gaat vergezeld van het zingen van de cigales en het zuidelijk accent. De auteur kent deze boom goed, aangezien hij er sinds lange tijd mee werkt. Naast zijn exotisch cachet heeft hij nog veel andere kwaliteiten om er een bonsai van te maken, zoals prachtig dood hout en verbijsterend gemak om gestekt te worden.

Er bestaan twee groepen olijven: tamme olijfbomen, bedoeld om olijven te produceren, en wilde olijven, die er struikachtiger uitzien, en interessantere eigenschappen hebben voor bonsai. Deze wilde olijven hebben namelijk fijnere vertakkingen, kleinere blaadjes en een kortere en kronkeligere stam dan tamme olijven. Toch worden deze laatste vaker gebruikt als bonsai, want door hun populariteit is er gemakkelijker aan te komen.

De kwaliteiten van deze boom brengen velen in verleiding, tot in Japan toe, waar vaak prachtige exemplaren naar toe verdwijnen.

Het wortelsysteem strekt zich horizontaal uit, tot twee à drie keer de hoogte van de boom. Zijn wortels zijn fijn, want deze boom laat zijn oude en dikke wortels afsterven ten gunste van de jongere, actievere exemplaren. Door deze voortdurende vernieuwing kan hij honderden of zelfs duizenden jaren oud worden.

De stam en de takken hebben een groen-grijze kleur; ze zijn glad als ze jong zijn, en worden geleidelijk ruwer en donkerder, bijna zwart na een tiental jaren. Bepaalde varianten, zoals de Majorca-olijf, hebben een bijzonder aantrekkelijke schors, vanwege de textuur en kleur. De stammen van oude olijven vertonen vaak dood hout (shari, saba-miki), wat overigens een van de voornaamste kwaliteiten van olijven is. De overblijvende, tegenover elkaar groeiende blaadjes, groen aan de bovenkant en zilverkleurig aan de binnenzijde, hebben een levensduur van ongeveer drie jaar. Ze zijn dik, om bestand te zijn tegen hoge temperaturen en tegen de zon.

Kenmerken

Familie: Olijfachtigen

Botanische naam: Olea Europaea

Gewone naam: Olijfboom

Er bestaan twee hypothesen over zijn oorsprong: volgens de eerste komt hij uit Syrië, Libanon en Israël, volgens de tweede uit Klein-Azië. Zijn komst naar Europa is waarschijnlijk te danken aan de Feniciërs, die door Cyprus, Kreta, Griekenland en later door Italië trokken. Voornamelijk gekweekt voor zijn vruchten, treft men hem aan in het hele Middellandse Zeegebied, maar hij wordt ook in verre regio's gekweekt als de VS, Argentinië, Nieuw-Zeeland en Australië.

Van nature kan de olijf zeer gevarieerde vormen en afmetingen hebben als bonsai, en kan daarom in veel verschillende stijlen gevormd worden.

Als zogenaamde 'koude kas' boom is de olijf bestand tegen zeer lage temperaturen,

tot -6 graden Celsius, maar het is niet raadzaam hem langdurig aan deze temperaturen bloot te stellen als hij in een pot staat. Zoals zijn habitat laat raden, is het een boom die extreem veel zon nodig heeft, en hij kan gemakkelijk temperaturen van meer dan 40 graden hebben. Aangezien hij weinig water nodig heeft, wordt hij gekweekt in gebieden waar 350 tot 400 mm regen per jaar valt.

Vermeerdering

Zaden

De olijf wordt zelden vermeerderd met zaad, want dit proces is veel langduriger en minder betrouwbaar dan marcotteren of stekken.

Enten

Het is mogelijk olijven te enten. De voornaamste enttechnieken zijn bruikbaar, maar door het gemak waarmee deze soort wortels en knoppen maakt wordt deze techniek over het algemeen weinig gebruikt.

Marcotteren

Dit is een van de twee meest gebruikte methodes om olijven te vermeerderen. Aangezien het uitschieten van nieuwe wortels erg gemakkelijk gaat, werkt marcotteren erg goed. Het is mogelijk zeer grote stammen te marcotteren en dat in een relatief korte tijd. Met deze methode is het ook mogelijk interessante delen van een boom los te maken. Bij de olijfbouw maakt veelvuldig snoeien het mogelijk de productie te vergroten, en geeft takken van een grote doorsnee met talloze bewegingen [?], wat zeer op prijs gesteld wordt voor het creëren van nieuwe exemplaren. Het principe van marcotteren is dat de gebruikte sap-stroom (bladeren -> wortels) wordt onderbroken om de vorming van nieuwe wortels op te wekken aan het los te maken deel. De marcotteer-periode is van april tot eind juni. De boom moet in een groeiperiode zijn om nieuwe wortels te kunnen maken. In warme gebieden kan de 'marcotte' na een of twee maanden worden afgescheiden.

Voor de bonsailiefhebber zijn er twee marcotteertechnieken:

- 1 ofwel een schorsring eraf pellen, waarbij het cambium er goed afgenomen moet worden [?], want de olijfboom kan gemakkelijk een wond sluiten als deze zone vochtig blijft;
- 2 ofwel een afbinddraad strak om de te enten tak of stam winden. Wanneer de tak of stam dikker wordt kan de sapstroom er niet meer door en de boom moet wortels aanmaken boven de draad.

Stekken

De toepassing van deze techniek op olijven neemt haast surrealistische vormen aan! De stekmogelijkheden zijn bijna onbeperkt, want het is mogelijk om jonge scheuten te stekken, complete takken, stammen met een diameter van tientallen centimeters, wortels, en stukken stam of wortel. Daar komt bij, dat de verwijderde stek in alle gewenste richtingen geplant kan worden, zelfs tegen de groeirichting in, of plat om een vlot-stijl te verkrijgen. Afhankelijk van de regio is het zowat het hele jaar mogelijk om te stekken, want de olijf blijft, zoals alle andere overblijvers, altijd licht in vegetatieve activiteit, zelfs in de winter. Het verdient aanbeveling jonge scheuten van begin april tot eind juni te stekken, want de scheuten hebben weinig reserves. Als de stekken een grote diameter hebben (dikke takken, stammen, stukken van stronken), wordt vaak geconstateerd dat er zich na een jaar nog altijd geen wortels ontwikkeld

hebben. Dat komt doordat de olijf, die aan droogte is gewend, nog enige tijd door kan blijven groeien zonder dat de wortels in een groeifase zijn. Men moet zich daarom niet ongerust maken over deze ‘tijdelijke’ afwezigheid van wortels bij het stekken van stukken van meer dan twintig centimeter doorsnee.

Gieten

Buitengewoon aangepast aan droogte, verlangt de olijf wat meer gespreid gieten dan andere soorten. Toch moet men gul gieten, tot het water uit de drainageopeningen loopt. Tijdens de winterrust moeten ze niet te lang droog staan. Vermijd vorst met natte potten. ’s Zomers kan het in zeer warme gebieden nodig zijn meerdere malen per dag te gieten. Het gietwater moet licht zuur zijn (ph 6 tot 6,5).

Bemesten

Geef organische mest vanaf het eind van de winter, en ga daar mee door tot het eind van de herfst. Maar stop ’s zomers als de temperatuur 30 graden bereikt. Bij die temperatuur stopt de activiteit van de wortels en kan de kunstmest verbrandingen veroorzaken. Stop ook met bemesten als de boom bloeit, want teveel mest kan het uitvallen van de bloesem veroorzaken. Het bemestingsprogramma is gelijk aan dat van bonsais van andere soorten: een mest die rijk is aan stikstof (N) in de lente, gevolgd door een mest die rijker is aan fosfor (P) en potas (K) de rest van het jaar. De olijf houdt erg van ijzer, en heeft behoefte aan een aanvullende dosis van dit element.

Verpotten

Het verpotten gebeurt in de lente, als de boom begint te groeien, maar is in streken met een zachter klimaat ook in de herfst mogelijk. Het is niet nodig de olijf vaak te verpotten, want de wortels groeien niet hard. Doordat de wortels zo gemakkelijk groeien kunnen ze zonder vrees gesnoeid worden. Het verpotten kan om de vijf, of meer, jaar plaats hebben, zonder dat de boom daaronder lijdt. Iedere keer als de wortels gesnoeid worden, moeten de grote wortels zonder angst verwijderd worden, dit stimuleert het verschijnen van haarworteltjes. Denk eraan dat grote wortels niet nuttig zijn voor bonsais, het zijn slechts geleiders die er toe dienen om de boom in de grond te verankeren. Ze zijn daarom niet nodig bij deze praktijk. Integendeel, hun aanwezigheid hindert de groei van kleine worteltjes; deze haarwortels, een soort mini-pompen, putten uit het substraat alle elementen die de boom nodig heeft. Bovendien moet niet vergeten worden dat hoe verdeelder en fijner de wortels zijn, hoe vertakter, verdeelder en fijner de takken zijn: het luchtdeel weerspiegelt het ondergrondse deel. Het substraat moet zeer drainerend zijn, want de olijf houdt van luchtige grond. Hij groeit van nature op droge rotsachtige bodems. Puimsteen, puzzolaan, grind en akadaam zijn de voornaamste bestanddelen van substraat.

Parasieten en ziektes

De robuustheid en kracht van de olijf beschermen hem, en hij wordt maar zelden aangevallen door ziektes of insecten. Tot zijn vijanden behoren bladluizen, schildluizen, rupsen, en roet (herkenbaar aan de zwarte sluier op bladeren en takken), maar ook houtetende insecten die gangen in het hout knagen. Deze laatsten hebben in esthetisch opzicht een gunstige uitwerking: het resultaat van deze aanvallen is spectaculair en zorgt voor dood hout dat over het algemeen schitterend is en moeilijk na te maken.

De zon is de beste vriend van de olijf en zijn beste hulpmiddel tegen insecten en ziektes. Als de olijf iedere dag voldoende zon en licht krijgt, wordt hij niet aangevallen door parasieten.

p 14 & 15

Stektechnieken

Stekken van jonge scheuten

Maak de scheuten van dit jaar los, snij de basis schuin af met een scherp mes, plant de stek in een drainerend substraat (bv: puimsteen, puzzolaan, grind etc. van 1 tot 3 mm doorsnee). Plaats de stekken op een schaduwrijke plek en vermijd tocht. Het gebruik van stekhormoon is mogelijk, maar niet noodzakelijk, want de olijf schiet gemakkelijk wortel.

Stekken van takken of stammen

Voor dit type stek kunt u dus takken, of stammen, van grote doorsnee gebruiken. Om deze stammen of takken los te maken moet u een zaag van goede kwaliteit gebruiken, want olijfhout is extreem hard, zeker als het droog is (voor het geval het los te maken deel al dood hout zou hebben). Het is mogelijk om takken van dertig centimeter, of meer, te laten wortelen, en door hun omvang kunt u deze stekken direct in de grond zetten, waarbij u wel te sterke zonneschijn moet vermijden.

Truc:

Om de slagingskans groter te maken moet u de stekken enige tijd in het water dompelen. Daardoor worden de stukken van de olijf met water verzadigd waardoor ze gemakkelijker nieuwe wortels maken.

Stukken stam, wortels of stronken

De olijf produceert vaak uitgroeien onderaan zijn stam, want hij her-bot krachtig naar achteren [?] en dit uitbotten laat het deel waar het zich bevindt sneller dik worden. Het is voldoende om deze uitgroei met hamer en bijtel los te hakken en deze vervolgens als stek van een tak te behandelen. Het is ook mogelijk stronken van omgehakte bomen te hergebruiken. Met deze techniek kunnen uit een stronk wel vijftien 'toekomstige bonsais' gehaald worden.

Tekst bij tekeningen op p. 15 :

Het afscheiden van een jonge loot met behulp van een bijtel

Het is mogelijk om zoals hier stronken, die een doorsnee van meer dan twee meter kunnen bereiken, met een bijtel op te delen.

Binden

Vanwege zijn zeer harde hout moet men de olijf binden als de takken nog jong zijn. Als de takken te dik zijn is het mogelijk ze over de volle lengte in tweeën te splijten, raffia om de gespleten takken te wikkelen en ze vervolgens te binden. Deze techniek moet als laatste redmiddel worden toegepast, want ze is moeilijk te beheersen en levert daardoor veel risico op voor de boom. Het verdient de voorkeur deze te dikke takken te verwijderen en nieuwe takken te vormen met jonge takjes die veel flexibeler zijn.

Snoeien

Het snoeien van de olijf vergt een perfecte kennis van zijn functioneren. Als men zonder precies plan te werk gaat, is het zeer moeilijk een goede takstructuur en bladdichtheid te verkrijgen. Want door simpelweg takken met twee knoppen te snoeien vertakt de boom zich niet, of zeer weinig, alleen de twee knoppen het dichtst bij de knip zullen zich ontwikkelen. De snoei en ontbladertechniek moeten samen uitgevoerd worden om een goede vertakking te verkrijgen.

De eerste stap is de tak op de gewenste lengte af te knippen, in het algemeen laat men daarbij slechts twee tot vier knoppen zitten. Vervolgens moet men de tak ontbladeren waarbij de laatste twee blaadjes aan het uiteinde moeten blijven zitten: deze dienen om een sapstroom op te wekken die verhindert dat de tak uitdroogt. Deze sapstroom zorgt ervoor dat de knoppen aan de oksels van de afgeknipte bladeren aan de gang gaan. Wanneer deze knoppen jonge takken zijn geworden, moet men ze op hun beurt behandelen als hierboven beschreven. Deze techniek van snoeien/ontbladeren wordt tijdens de hele groeiperiode van de boom toegepast. Men kan zo meerdere scheuten per jaar verkrijgen, tot vijf of zes scheuten in warme gebieden. Men moet altijd de twee blaadjes aan het eind laten zitten. Het volledig ontbladeren van een olijfboom wordt ontraden, dit kan zijn dood veroorzaken.

Tekst bij tekening op p 13:

Marcotteren

< *krans van veenmos (sfagnum)* >

< *nieuwe wortels* >

< *binddraad* >

*Er wordt een schorsring afgepeld
voor het aanbrengen van een
krans van veenmos*

*De wortels groeien
boven het binddraad*